

1 Jakie prawa rzeczowe mogą wynikać z dziedziczenia zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego?

UWAGI WSTĘPNE

Należy przede wszystkim zauważyć, że prawa rzeczowe mogą mieć charakter praw umożliwiających uprawnionemu korzystanie z rzeczy (*direitos reais de gozo*) lub praw zastawniczych (*direitos reais de garantia*).

Po drugie, zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny, oprócz praw rzeczowych na rzeczach materialnych istnieją również prawa rzeczowe na rzeczach niematerialnych.

Ponadto w prawie portugalskim ustanowiono zasadę *numerus clausus*, czyli katalogu zamkniętego praw rzeczowych [art. 1306 kodeksu cywilnego].

PRAWA PODLEGAJĄCE DZIEDZICZENIU

Dziedziczeniu podlegają wszystkie prawa, które nie wygasają z chwilą śmierci uprawnionego.

W odniesieniu do praw podlegających dziedziczeniu art. 2025 portugalskiego kodeksu cywilnego (Código Civil) stanowi, co następuje:

1. *Stosunek prawny, który wygasał z chwilą śmierci strony takiego stosunku – z uwagi na jego charakter lub z mocy prawa – nie podlega dziedziczeniu.*
2. *Prawa zbywalne (direitos renunciáveis) również mogą wygasnąć z chwilą śmierci uprawnionego, jeżeli wyrazi on taką wolę.*

Przykładowo prawo użytkowania (*usufruto*) oraz prawo używania i mieszkania są prawami rzeczowymi, które z mocy prawa wygasają z chwilą śmierci uprawnionego (art. 1476 ust. 1 lit. a) i art. 1485 kodeksu cywilnego).

Aktualna wersja kodeksu cywilnego jest dostępna w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=775&tabela=leis&so_miolo=&

Prawa rzeczowe co do zasady podlegają dziedziczeniu, z wyjątkiem prawa użytkowania, używania i mieszkania, praw rzeczowych, o których mowa w art. 2025 kodeksu cywilnego, oraz innych przypadków wyraźnie przewidzianych w innych przepisach.

Istnieją ograniczenia dotyczące dziedziczenia niektórych praw, takich jak prawa rzeczowe dotyczące zarejestrowanej broni palnej, które mogą podlegać dziedziczeniu wyłącznie pod pewnymi warunkami określonymi w art. 37 przepisów ramowych dotyczących broni palnej i amunicji (Regime Jurídico das armas e munições), który stanowi, co następuje:

1. *Nabycie w drodze dziedziczenia (sucessão mortis causa) jakiegokolwiek zarejestrowanej broni palnej jest możliwe jedynie za zgodą Komendanta Głównego PSP (Policia de Segurança Publica – Policja ds. Bezpieczeństwa Publicznego).*
2. *Do celów poprzedniego ustępu broń należy zarejestrować, zgłaszając ją w PSP w terminie 90 dni od dnia śmierci jej poprzedniego właściciela lub od dnia znalezienia broni przez jej posiadacza.*
3. *Komendant Główny PSP może zezwolić na rejestrację broni na nazwisko zarządcy spadku do chwili przeprowadzenia działu spadku, w którym to przypadku istnieje obowiązek złożenia broni do depozytu w PSP.*
4. *Jeżeli zarządca spadku lub inny spadkobierca spełniają ustawowe przesłanki posiadania broni, mogą wystąpić o rejestrację na swoje nazwisko broni, która znajduje się w ich posiadaniu.*
5. *Na wniosek zarządcy spadku broń można przekazać osobie spełniającej warunki posiadania broni – przy czym w takim przypadku jej nabywcę wybiera zainteresowana strona – lub można ją sprzedać w drodze licytacji zorganizowanej przez PSP, przy czym kwotę uzyskaną z licytacji, pomniejszoną o koszty przeprowadzenia licytacji, włącza się do masy spadkowej.*
6. *Po przeprowadzeniu działu spadku broń zostanie przekazana spadkobiercy przyjmującemu spadek z dobrodziejstwa inwentarza (herdeiro beneficiário), o ile spełnia on ustawowe warunki posiadania broni.*
7. *Jeżeli w terminie 10 lat nikt nie zgłosi roszczenia do broni, nastąpi jej przepadek na rzecz Skarbu Państwa.*

Przepisy ramowe dotyczące broni palnej i amunicji zatwierdzone ustawą nr 5/2006 z dnia 23 lutego 2006 r. są dostępne w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=692&tabela=leis&so_miolo.

PRAWA RZECZOWE UMOŻLIWIAJĄCE UPRAWNIONEMU KORZYSTANIE Z RZECZY

W przepisach przewidziano następujące prawa rzeczowe umożliwiające uprawnionemu korzystanie z rzeczy (art. 1302–1575 kodeksu cywilnego i ramy prawne dotyczące timesharingu (Regime Jurídico da Habitação Periódica), o których mowa poniżej):

- prawo własności (*direito de propriedade*);
- współwłasność (*compropriedade*);
- odrębna własność lokalu (*propriedade horizontal*);
- prawo użytkowania (*usufruto*);
- prawo używania i mieszkania (*direito real de uso e habitação*);
- timesharing (*direito real de habitação periódica*);
- prawo zabudowy (*direito de superfície*);
- służebności (*servidões prediais*).

Przepisy ramowe dotyczące timesharingu zatwierdzono dekretem z mocą ustawy nr 275/93 z dnia 5 sierpnia 1993 r., który jest dostępny w języku portugalskim pod adresem: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=648&tabela=leis

PRAWA RZECZOWE ZASTAWNICZE (*direitos reais de garantia*)

W kodeksie cywilnym przewidziano następujące prawa rzeczowe zastawnicze:

- prawo do pobierania pożytków (*consignação de rendimentos*) – art. 656;
- zastaw zwykły (*penhor*) – art. 666;
- hipoteka (*hipoteca*) – art. 686;
- przywileje dotyczące nieruchomości (*privilégios imobiliários*) – art. 743 i 744;
- prawo zatrzymania (*direito de retenção*) – art. 754 i 755.

PRAWA RZECZOWE NA RZECZACH MATERIALNYCH

Art. 1302 kodeksu cywilnego stanowi, że przedmiotem prawa własności uregulowanego w tym kodeksie mogą być wyłącznie ruchome lub nieruchomości rzeczowe materialne (w tym woda).

PRAWA RZECZOWE NA RZECZACH NIEMATERIALNYCH

Art. 1303 kodeksu cywilnego odnosi się do własności intelektualnej, która jest z kolei uregulowana w kodeksie własności przemysłowej (Código da Propriedade Industrial). Niektórzy przedstawiciele doktryny twierdzą, że własność intelektualna jest pojęciem obejmującym prawo autorskie i prawa pokrewne, a także własność przemysłową. W prawie portugalskim zachowano obydwa pojęcia: własność intelektualną (w kodeksie cywilnym) oraz własność przemysłową (w kodeksie własności przemysłowej).

Zgodnie z art. 1 kodeksu własności przemysłowej zakres własności przemysłowej obejmuje rybołówstwo, rolnictwo, leśnictwo, sektor zwierząt gospodarskich i przemysł wydobywczy, przemysł i handel *sensu stricto*, a także wszystkie produkty naturalne lub przetworzone oraz usługi.

W doktrynie istnieje spór co do tego, czy zgodnie z prawem krajowym możliwe jest, by rzeczy niematerialne były przedmiotem prawa własności lub innych praw rzeczowych, np. własność przedsiębiorstwa (*estabelecimento comercial*) lub własność intelektualna. Kwestia ta podlega wykładni sądowej.

Kodeks własności przemysłowej reguluje uprawnienia wynikające z patentów, wzorów użytkowych, zarejestrowanych topografii układów scalonych, wzorów i modeli, nagród (*recompensas*), znaków towarowych, logotypów, nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych, a także zmiany i przeniesienie tych uprawnień.

Uprawnienia wynikające z patentów i wzorów użytkowych, a także świadectwa rejestracji topografii układów scalonych, wzory i modele oraz znaki towarowe, jak również inne odróżniające znaki handlowe mogą być przedmiotem zastawu zwykłego – art. 6 kodeksu własności przemysłowej.

Zaktualizowana wersja kodeksu własności przemysłowej jest dostępna w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?tabela=leis&artigo_id=438A0002&nid=438&nversao=&tabela=leis&so_miolo.

Jeżeli chodzi o spółki handlowe, dziedziczenie praw do udziałów w związku ze śmiercią jednego ze współników oraz wymogi w tym zakresie uregulowano w kodeksie spółek handlowych (Código das Sociedades Comerciais), tj.:

art. 184 – w odniesieniu do dziedziczenia w związku ze śmiercią współnika spółki jawnej (*sociedade em nome colectivo*);

art. 198, 225 i 252 – w odniesieniu do dziedziczenia w związku ze śmiercią współnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (*sociedade por quotas*);

art. 469 i 475 – w odniesieniu do dziedziczenia w związku ze śmiercią współnika spółki komandytowej (*sociedade em comandita*).

Zaktualizowana wersja kodeksu spółek handlowych jest dostępna w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=524&tabela=leis&so_miolo=&

2 Czy te prawa rzeczowe podlegają wpisowi do rejestru nieruchomości lub ruchomości, a jeżeli tak, to czy taki wpis jest obowiązkowy? Do jakiego rejestru wpisuje się te prawa i jakie są wymogi i procedury rejestracyjne?

Tak, co do zasady prawa te podlegają wpisowi do rejestru, jak wyjaśniono poniżej.

URZĘDY REJESTRU NIERUCHOMOŚCI

W urzędach rejestru nieruchomości (Conservatórias do Registo Predial) dokonuje się wpisu do rejestru faktów dotyczących stanu prawnego nieruchomości, w tym następujących praw rzeczowych [art. 1 i 2 kodeksu rejestru nieruchomości (Código de Registo Predial)]:

czynności prawnych skutkujących ustanowieniem, uznaniem, nabyciem lub przekształceniem prawa własności, prawa użytkowania, prawa używania i mieszkania, prawa zabudowy lub służebności;

czynności prawnych skutkujących ustanowieniem lub przekształceniem prawa do odrębnej własności lokalu (*propriedade horizontal*) lub timesharingu (*direito de habitação periódica*);

czynności dotyczących przekształcenia nieruchomości gruntowych związanych z podziałem gruntów, przekształceniem i podziałem współwłasności, a także zmian z nimi związanych;

umowy przedwstępnej dotyczącej sprzedaży (*alienação*) lub obciążenia (*oneração*), umowy z zastrzeżeniem prawa pierwokupu (*pactos de preferência*)

i zapisów testamentowych (*disposição testamentária de preferência*), z chwilą ich wejścia w życie, a także cesji praw i obowiązków umownych wynikających z tych sytuacji;

cesji (*cessão*) prawa własności na wierzycieli;

ustanowienia hipoteki, jej przeniesienia lub zmiany, zmiany pierwszeństwa wpisów w rejestrze oraz ustanowienia prawa do pobierania pożytków (*consignação de rendimentos*);

przeniesienia kredytu zabezpieczonego hipoteką lub prawem do pobierania pożytków, w przypadku gdy konieczna jest cesja zabezpieczenia;

dzierżawy na okres przekraczający sześć lat oraz przeniesienia praw i obowiązków z umowy dzierżawy lub poddzierżawy, z wyjątkiem dzierżawy nieruchomości rolnych;

zastawu mienia zabezpieczonego hipoteką lub prawem do pobierania pożytków oraz wszelkich innych czynności lub środków mających wpływ na ten majątek;

wszelkich innych ograniczeń prawa własności, które zgodnie z prawem wymagają wpisu do rejestru;

czynności prawnych skutkujących wygaśnięciem praw, obciążeń lub zobowiązań będących przedmiotem wpisu.

Wpis do rejestru faktów wymienionych powyżej jest obowiązkowy, z wyjątkiem faktów wymienionych w art. 8A kodeksu rejestru nieruchomości.

Zgodnie z art. 687 kodeksu cywilnego hipotekę należy wpisać do rejestru, ponieważ w przeciwnym razie będzie bezskuteczna wobec osób trzecich.

Warunki dokonania wpisu w rejestrze nieruchomości określono w następujących przepisach prawnych kodeksu rejestru nieruchomości:

podmioty podlegające obowiązkowi rejestracji, terminy i dopuszczalność praw do nieruchomości określono w art. 8-B, 8-C, 8-D i 9;

rejestracja wstępna, ciągłość rejestracji – w szczególności zasadę ciągu tytułów własności i zwolnienie z obowiązku dokonania wcześniejszego wpisu

w rejestrze umów sprzedaży (*registo de aquisição*) na podstawie działu/dziedziczenia – określono w art. 34–35;

kwestie związane z uprawnieniem do złożenia wniosku o wpis do rejestru i możliwością ustanowienia pełnomocnika określono w art. 36–39;

formę i sposób składania wniosku o wpis do rejestru – w szczególności prawo do rejestracji drogą elektroniczną – określono w art. 41–42-A;

dokumenty, które należy złożyć, wskazano w art. 43–46.

Kodeks rejestru nieruchomości jest dostępny w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=488&tabela=leis

Szczegółowe informacje na temat wniosków o wpis do rejestrów nieruchomości, działalności gospodarczej i pojazdów oraz sposobu składania wniosków, wymogów i usług są dostępne online pod adresem: <http://www.im.mj.pt/sections/empresas>

URZĘDY REJESTRU DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ (CONSERVATÓRIAS DO REGISTO COMERCIAL)

W urzędach rejestru działalności gospodarczej dokonuje się wpisu do rejestru faktów mających na celu podanie do wiadomości publicznej statusu prawnego przedsiębiorców indywidualnych, spółek handlowych, spółek prawa cywilnego mających formę handlową (*sociedades civis sob forma comercial*) oraz jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (*estabelecimentos individuais de responsabilidade limitada*). Wpis do rejestrów określonych faktów potwierdzających status prawny spółdzielni, przedsiębiorstw publicznych, komplementarnych ugrupowań przedsiębiorstw (*agrupamentos*

complementares de empresas) oraz europejskich ugrupowań interesów gospodarczych (*agrupamentos europeus de interesse económico*) również odbywa się w urzędach rejestru działalności gospodarczej.

Fakty wymienione w art. 15 kodeksu rejestru działalności gospodarczej (Código de Registo Comercial) należy wpisać do rejestru w urzędach rejestru działalności gospodarczej, tj.:

„Artykuł 15 (Fakty podlegające obowiązkowemu wpisowi do rejestru)

1. Wpis do rejestru faktów, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 2 lit. a)–c) oraz e)–z), art. 4, art. 5 lit. a), e) i f), art. 6, 7 i 8 i art. 10 lit. c) i d), jest obowiązkowy.
2. Z wyjątkiem przypadków przewidzianych w kolejnych ustępach wniosek o wpis do rejestru faktów, o którym mowa w poprzednim ustępie, należy złożyć w terminie dwóch miesięcy od dnia ich wystąpienia.
3. Wniosek o wpis do rejestru faktów, o których mowa w art. 5 lit. a), e) i f), należy złożyć w terminie dwóch miesięcy od dnia opublikowania aktu potwierdzającego ich wystąpienie.
4. Wniosek o wpis do rejestru sprawozdania finansowego spółki oraz sprawozdania finansowego jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością należy złożyć do 15. dnia siódmego miesiąca następującego po zakończeniu roku obrotowego.
5. Powództwa, orzeczenia, postępowania i środki zabezpieczające, o których mowa w art. 9, również podlegają obowiązkowemu wpisowi do rejestru.
6. Postępowanie zabezpieczające nie podlega obowiązkowemu wpisowi do rejestru, jeżeli złożono już wniosek o wpis do rejestru wnioskowanego środka zabezpieczającego, przy czym jego rejestracja jest nieobowiązkowa, jeżeli złożono wniosek o wpis do rejestru postępowania głównego.
7. Wniosek o wpis do rejestru powództw i postępowań zabezpieczających polegających na zawieszeniu wykonania uchwał spółki należy złożyć w terminie dwóch miesięcy od dnia ich wytoczenia/wszczęcia.
8. Wniosek o wpis do rejestru prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach z powództwa oraz w postępowaniach, o których mowa w poprzednim ustępie, należy złożyć w terminie dwóch miesięcy od dnia wydania prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie”.

Przesłanki wpisu do rejestru działalności gospodarczej określono w art. 28–53 kodeksu rejestru działalności gospodarczej.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 i 2 kodeksu rejestru działalności gospodarczej:

zarejestrować można jedynie fakty stwierdzone w dokumentach, które urzędowo potwierdzają ich wystąpienie;

dokumenty sporządzone w językach obcych zostaną przyjęte wyłącznie w przypadku ich przetłumaczenia, chyba że odnoszą się one do faktów, których rejestracja obejmuje kontrolę formalną i merytoryczną dokumentów przeprowadzaną przez urzędnika dokonującego rejestracji (*registo por transcrição*), jeżeli dokumenty te są sporządzone w języku angielskim, francuskim lub hiszpańskim, a właściwy urzędnik biegle włada tym językiem.

Jeżeli chodzi o obowiązki podatkowe, zgodnie z art. 51 ust. 1 kodeksu rejestru działalności gospodarczej żadna czynność podlegająca opłatom o charakterze podatkowym nie może zostać ostatecznie wpisana do rejestru, jeżeli nie wniesiono lub nie zabezpieczono wniesienia takich opłat.

Kodeks rejestru działalności gospodarczej jest dostępny w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=506&tabela=leis

REJESTRACJA PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

W przepisach przewidziano m.in. następujące rodzaje papierów wartościowych:

akcje i udziały;

obligacje;

udziałowe papiery wartościowe (*títulos de participação*);

jednostki uczestnictwa w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania;

prawa odrębne od papierów wartościowych (*direitos destacados dos valores*), o których mowa w poprzednim punkcie, pod warunkiem że ich wyodrębnienie obejmuje całą emisję lub serię bądź przewidziano je w chwili emisji;

gwarancje subskrypcyjne (*warrants autónomos*);

inne dokumenty potwierdzające jednolitą sytuację prawną, pod warunkiem że mogą zostać wprowadzone do obrotu.

Papiery wartościowe mają charakter imienny [art. 52 portugalskiego kodeksu papierów wartościowych (Código de Valores Mobiliário)].

Nabycie papierów wartościowych, podobnie jak ustanowienie, przekształcenie lub wygaśnięcie prawa użytkowania, zastawu lub innych praw obciążających papiery wartościowe, podlega obowiązkowi rejestracji (co do zasady u jednostki emitującej lub zarządzającej). Papiery te mogą podlegać dziedziczeniu.

Rejestracja papierów wartościowych, jednostki przeprowadzające rejestrację, wymogi związane z rejestracją, skutki rejestracji w odniesieniu do ustanawiania, przenoszenia i wykonywania praw oraz ich dziedziczenia różnią się w zależności od kategorii papierów wartościowych, o których mowa powyżej.

Kwestia ta jest uregulowana w portugalskim kodeksie papierów wartościowych zatwierdzonym dekretem z mocą ustawy nr 486/99 z dnia 13 listopada 1999 r., którego zaktualizowana wersja jest dostępna w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=450&so_miolo=&tabela=leis&nversao=

REJESTRY POJAZDÓW SILNIKOWYCH (CONSERVATÓRIAS DE REGISTO AUTOMÓVEL)

Fakty potwierdzające status prawny pojazdów silnikowych i przyczep podlegają wpisowi do rejestrów pojazdów silnikowych (Conservatórias do Registo Automóvel).

Do celów rejestracji za pojazdy uznaje się pojazdy silnikowe oraz przyczepy, które podlegają rejestracji zgodnie z kodeksem drogowym (Código da Estrada).

W art. 117 kodeksu drogowego wskazano, które pojazdy i przyczepy podlegają obowiązkowej rejestracji. Zaktualizowana wersja kodeksu drogowego zatwierdzonego dekretem z mocą ustawy nr 114/94 z dnia 3 maja 1994 r. jest dostępna w języku portugalskim pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_estrutura.php?tabela=leis&artigo_id=&nid=349&nversao=&tabela=leis&so_miolo=

W odniesieniu do obowiązkowej rejestracji pojazdów silnikowych art. 5 kodeksu rejestracji pojazdów silnikowych (Código de Registo Automóvel) stanowi, co następuje:

„Artykuł 5

1. Wpisowi do rejestru podlegają:

a) prawo własności oraz prawo użytkowania;

b) zastrzeżenie własności zawarte w umowie sprzedaży pojazdów silnikowych;

c) zastaw rejestrowy, jego przekształcenie i przeniesienie, a także zmiana pierwszeństwa wpisów w rejestrze;

d) leasing finansowy i przeniesienie praw wynikających z tego leasingu;

e) umowa najmu na okres przekraczający jeden rok, jeżeli umowa ta prowadzi do nabycia ekspektatywy przeniesienia prawa własności;

f) przypisanie pojazdu do systemu najmu bez kierowcy;

g) przeniesienie zarejestrowanych praw lub wierzytelności oraz zastaw na takich wierzytelnościach, ich zatrzymanie (*arresto*) lub zajęcie;

h) zajęcie, zatrzymanie, wpisanie do wykazu w ramach uproszczonego działu spadku (*arrolamento*) lub konfiskata, konfiskata w postępowaniu karnym lub wszelkie inne środki sądowe lub administracyjne bądź czynności, które wpływają na swobodę rozporządzania pojazdami;

- i) zastrzeżenia dotyczące niezbywalności (*inalienabilidade*) lub niedostępności (*indisponibilidade*) przewidziane w przepisach podatkowych;
j) wygaśnięcie lub przekształcenie praw lub obciążeń, zmiana imienia i nazwiska lub firmy oraz zmiana miejsca zwykłego pobytu lub siedziby właścicieli, osób, którym przysługuje prawo użytkowania, oraz najemców pojazdów;
l) wszelkie inne czynności prawne podlegające wpisowi na mocy przepisów.

2. Fakty, o których mowa w lit. a), b), d), e), f) oraz i), a także zmiana imienia i nazwiska lub firmy oraz miejsca zwykłego pobytu lub siedziby właścicieli, osób, którym przysługuje prawo użytkowania, oraz najemców pojazdów.

3. Uchyła się obowiązek wpisu do rejestru prawa własności nabytego w drodze dziedziczenia (*sucessão hereditária*), jeżeli spadkobierca lub spadkobiercy mają zamiar zbyć pojazd.

Pojazdy silnikowe nie mogą być przedmiotem zastawu zwykłego (*penhor*) – art. 8 kodeksu rejestracji pojazdów silnikowych.

Przesłanki rejestracji pojazdu silnikowego określono w art. 11 kodeksu rejestracji pojazdów silnikowych:

„Artykuł 11

1. Nie dopuszcza się możliwości dokonania wpisu do dowodu rejestracyjnego ani wykreślenia lub zmiany danych figurujących w dowodzie bez przedstawienia uprzednio wydanego dowodu.

2. Przepisy poprzedniego ustępu nie mają zastosowania:

a) w przypadku utraty lub zniszczenia dowodu rejestracyjnego;

b) w przypadku wniosków o rejestrację pojazdu składanych przez internet.

3. Jeżeli o rejestrację wnosi zainteresowana strona, która nie posiada dowodu rejestracyjnego, urzędnik rejestrowy musi o tym powiadomić posiadacza dowodu zgodnie z ust. 2 poprzedniego artykułu, bez uszczerbku dla procesu rejestracji.

4. W przypadku braku powiadomienia posiadacza lub niedostarczenia dowodu urzędnikowi rejestrowemu w wyznaczonym terminie urzędnik rejestrowy zwraca się o zajęcie tego dokumentu do dowolnego organu administracji lub policji”.

Rejestracja pojazdów silnikowych jest uregulowana w dekreście z mocą ustawy nr 54/75 z dnia 12 grudnia 1975 r., który jest dostępny pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=598&tabela=leis

KRAJOWY REJESTR STATKÓW POWIETRZNYCH (REGISTO AERONÁUTICO NACIONAL)

Statek powietrzny lub jego niezależne części (silnik, wirnik, śruba itp.) należy zarejestrować w krajowym rejestrze statków powietrznych.

Wniosek o rejestrację należy złożyć na formularzu i dołączyć do niego następujące dokumenty:

umowę sprzedaży (*Contrato de Compra e Venda*) lub inne dokumenty stanowiące dowód sprzedaży;

zaświadczenie o złomowaniu statku wpisane do rejestru statków powietrznych z państwa poprzedniej rejestracji lub zaświadczenie o braku rejestracji;

zaświadczenie o odprawie celnej w przypadku statku powietrznego przywiezionego z państwa niebędącego członkiem UE;

dwa zdjęcia statku powietrznego – od przodu i z boku – z widocznymi oznaczeniami przynależności państwowej i znakami rejestracyjnymi, w formacie 9x12, bez obramowania i w neutralnych barwach.

Dokumenty wydane w państwach trzecich muszą być opatrzone podpisami zainteresowanych stron, należyście poświadczone i zalegalizowane, opatrzone *apostille* – zgodnie z postanowieniami art. 3 i 4 konwencji haskiej z dnia 5 października 1961 r. znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych, ratyfikowanej dekretem z mocą ustawy nr 48450 z dnia 24 czerwca 1968 r. – lub należyście poświadczone i zalegalizowane przez portugalskiego przedstawiciela dyplomatycznego lub urzędnika konsularnego w tym państwie.

Dokumenty wydane w Portugalii przez osobę prawną muszą być opatrzone podpisami pełnomocników umocowanych zgodnie z przepisami. Należy umieścić na nich wzmiankę: „należyście umocowany/umocowana, działając w ramach przyznaných uprawnień”.

Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej [Państwowego Urzędu Lotnictwa Cywilnego](#) (Autoridade Nacional de Aviação Civil).

REJESTR JEDNOSTEK PŁYWAJĄCYCH (REGISTO DE EMBARCAÇÕES)

Rejestracja jednostek pływających jest uregulowana w ogólnym rozporządzeniu w sprawie organów portowych (Regulamento Geral das Capitánias) (dekret z mocą ustawy nr 265/72 z dnia 31 lipca 1972 r.), którego zaktualizowana wersja jest dostępna pod adresem:

http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1721&tabela=leis&ficha=1&pagina=1&so_miolo=&

Ponadto zastosowanie mają dekret z mocą ustawy nr 96/89 z dnia 28 marca 1989 r. ustanawiający międzynarodowy rejestr jednostek pływających na Maderze oraz zarządzenie nr 715/89 z dnia 23 sierpnia 1989 r., który reguluje określone jego aspekty.

Zgodnie z tymi przepisami:

aby statek krajowy, z wyjątkiem statków należących do marynarki wojennej, mógł prowadzić działalność zgodnie z klasyfikacją, należy zarejestrować prawo własności do tego statku;

statki handlowe podlegają również obowiązkowemu wpisowi do rejestru działalności gospodarczej zgodnie z właściwą ustawą;

statki krajowe rejestrują urzędy morskie, z wyjątkiem rekreacyjnych jednostek pływających, które rejestrują organizacje wskazane w przepisach szczególnych;

w przypadku statków nowo nabytych lub nowo zbudowanych właściwy jest urząd morski wskazany w odpowiednim zezwoleniu;

w przypadku statków nabytych lub statków zastępujących inne statki urząd morski, w którym zarejestrowano zastąpione jednostki, jest właściwy do celów rejestracji;

statek zbudowany lub nabyty w porcie w określonej części terytorium państwa może zostać sprzedany lub zarejestrowany w innym porcie w tej samej lub w innej części terytorium państwa, pod warunkiem że uzyskano odpowiednie zezwolenie;

lekkie łodzie (*embarcações miúdas*) znajdujące się na pokładzie, nawet jeżeli są to łodzie ratunkowe, niewielkie pomocnicze statki rybackie i niewielkie, bezsilnikowe rekreacyjne jednostki pływające bez żagli, takie jak bajboty, łodzie robocze, łodzie pneumatyczne i rowery wodne, przeznaczone do użytku na głębokości do 300 m przy odpływie, są wyłączone z obowiązku rejestracji, ale podlegają właściwości organu administracji morskiej, który odpowiada za wydawanie licencji dopuszczających je do użytku.

Wymogi dotyczące rejestracji jednostek pływających określono w art. 77 ogólnego rozporządzenia w sprawie organów portowych.

W szczególności jeżeli chodzi o rejestrację jednostek pływających w przypadku ich dziedziczenia:

wpisy w rejestrze można wówczas zmienić na podstawie aktu stwierdzającego dział spadku (*escritura de partilhas*) lub planu działu spadku (*mapa da partilha*) oraz wydanego przez właściwy urząd skarbowy dokumentu potwierdzającego, że odpowiedni podatek od spadków (art. 82 ust. 2 ogólnego rozporządzenia w sprawie organów portowych) został uiszczony, jego uiszczenie zostało zabezpieczone lub że nie jest należny;

statki zagraniczne nabyte w drodze dziedziczenia lub w postępowaniu przeprowadzonym przez sąd portugalski rejestruje się w urzędzie morskim wyznaczonym przez organ wyższego szczebla (art. 75 ust. 3 ogólnego rozporządzenia w sprawie organów portowych).

Rejestr broni palnej (Registo de armas)

Broń palna i amunicja podlegają obowiązkowemu zgłoszeniu do PSP (Policja ds. Bezpieczeństwa Publicznego) oraz obowiązkowej rejestracji przez PSP.

Zastosowanie mają ramy prawne dotyczące broni palnej i amunicji, o których wspomniano już powyżej, a także określone w nich wymogi dotyczące zgłoszenia i rejestracji.

Ich dziedziczenie podlega wymogom określonym w art. 37 przepisów ramowych dotyczących broni palnej i amunicji, o których mowa powyżej.

Własność intelektualną rejestruje się w Państwowym Instytucie Własności Przemysłowej (Instituto Nacional da Propriedade Industrial).

Właściwość w zakresie przyznawania patentów, wzorów użytkowych oraz rejestracji topografii układów scalonych, wzorów i modeli, znaków towarowych, nagród (*recompensas*) lub logotypów, a także nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych posiada Państwowy Instytut Własności Przemysłowej, do którego należy składać wnioski w tym zakresie.

Wymogi dotyczące składania wniosków o przyznanie lub rejestrację oraz skutki złożenia tego rodzaju wniosku określono w kodeksie własności przemysłowej w odniesieniu do każdej z powyższych kategorii, bez uszczerbku dla prawa Unii Europejskiej oraz mających zastosowanie konwencji międzynarodowych.

Praktyczne informacje dotyczące sposobu składania i sporządzania wniosku o przyznanie lub rejestrację można uzyskać na stronie internetowej

[Państwowego Instytutu Własności Przemysłowej](#).

3 Jakie skutki wiążą się z wpisem praw rzeczowych do rejestru?

Co do zasady wpis do rejestru praw rzeczowych na nieruchomościach nie ma charakteru konstytutywnego. Od tej zasady mogą jednak istnieć przewidziane w przepisach szczególnych wyjątki dotyczące niektórych kategorii nieruchomości.

SKUTKI WPISU DO REJESTRU NIERUCHOMOŚCI

Skutki wpisu do rejestru praw rzeczowych na nieruchomościach przewidziano w art. 4–7 kodeksu rejestru nieruchomości:

„Artykuł 4 (Skuteczność między stronami)

1. Na fakty podlegające obowiązkowemu wpisowi do rejestru – nawet jeżeli nie zostały one zarejestrowane – mogą powoływać się same strony lub ich spadkobiercy.

2. Powyższy przepis nie ma zastosowania do faktów skutkujących ustanowieniem hipoteki, w przypadku których skuteczność pomiędzy stronami zależy od dokonania wpisu”.

„Artykuł 5 (Skuteczność wobec osób trzecich)

1. Fakty podlegające wpisowi do rejestru stają się skuteczne wobec osób trzecich dopiero z dniem dokonania wpisu.

2. Przepisy poprzedniego ustępu nie mają zastosowania w następujących przypadkach:

a) nabycia przez zasiedzenie praw, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. a);

b) służebności widocznych (*servidões aparentes*);

c) faktów dotyczących rzeczy oznaczonych co do gatunku (*bens indeterminados*), które nie zostały należycie wskazane i określone.

3. Osoba zobowiązana do dokonania wpisu ani jej spadkobiercy nie mogą się skutecznie powoływać na brak wpisu do rejestru wobec zainteresowanej strony.

4. Do celów rejestracji za osoby trzecie uznaje się osoby, które nabyły od jednego podmiotu wykluczające się prawa do tej samej rzeczy.

5. Niezarejestrowana umowa najmu na okres dłuższy niż sześć lat jest bezskuteczna wobec osób trzecich”.

„Artykuł 6 (Pierwszeństwo wpisów w rejestrze)

1. Prawo do określonych rzeczy wpisane do rejestru jako pierwsze ma pierwszeństwo przed prawami do tych samych rzeczy wpisanymi do rejestru w późniejszym terminie, przy czym decydujący charakter ma data dokonania wpisu, a w przypadku wpisów dokonanych w tym samym dniu – godzina dokonania wpisu.

2. (Uchylony)

3. Po uprawomocnieniu się wpis zachowuje pierwszeństwo, które miał przed uprawomocnieniem.

4. W razie odmowy dokonania wpisu wpis do rejestru dokonany w następstwie uwzględnienia środka zaskarżenia przez organ zachowuje pierwszeństwo, które miałby w przypadku braku odmowy”.

„Artykuł 7 (Domniemanie wynikające z wpisu do rejestru)

Prawomocny wpis do rejestru prowadzi do powstania domniemania, że dane prawo istnieje i przysługuje osobie ujawnionej w rejestrze dokładnie na warunkach dokładnie określonych we wpisie”.

SKUTKI WPISU DO REJESTRU DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Skutki wpisu do rejestru działalności gospodarczej określono co do zasady w przepisach art. 11–14 kodeksu rejestru działalności gospodarczej, które stanowią, co następuje:

„Artykuł 11 (Domniemanie wynikające z wpisu do rejestru)

Prawomocny wpis do rejestru dokonany w następstwie kontroli formalnej i merytorycznej dokumentów przeprowadzanej przez urzędnika dokonującego rejestracji prowadzi do powstania domniemania, że dane prawo istnieje – dokładnie na warunkach określonych we wpisie”.

„Artykuł 12 (Pierwszeństwo wpisów w rejestrze)

Prawo do określonych akcji lub udziałów w spółce wpisane do rejestru jako pierwsze ma pierwszeństwo przed prawami do tych samych akcji lub udziałów wpisanymi w późniejszym terminie, przy czym decydujący charakter ma data złożenia wniosku”.

„Artykuł 13 (Skuteczność między stronami)

1. Na fakty podlegające obowiązkowemu wpisowi do rejestru – nawet jeżeli nie zostały one zarejestrowane – mogą powoływać się same strony lub ich spadkobiercy.

2. Przepisów poprzedniego ustępu nie stosuje się do aktów założycielskich spółek i ich zmian, do których zastosowanie mają przepisy kodeksu spółek handlowych (*Código das Sociedades Comerciais*) oraz przepisy dotyczące europejskich spółek akcyjnych”.

„Artykuł 14 (Skuteczność wobec osób trzecich)

1. Fakty podlegające wpisowi do rejestru stają się skuteczne wobec osób trzecich dopiero z dniem dokonania wpisu.

2. Fakty podlegające wpisowi do rejestru i obowiązkowemu ujawnieniu zgodnie z art. 70 ust. 2 stają się skuteczne wobec osób trzecich dopiero z dniem ujawnienia.

3. Pełnomocnicy zainteresowanych stron zobowiązani do dokonania wpisu ani ich spadkobiercy nie mogą się skutecznie powoływać na brak wpisu do rejestru wobec tych zainteresowanych stron.

4. Przepisy niniejszego artykułu pozostają bez uszczerbku dla przepisów kodeksu spółek handlowych oraz przepisów mających zastosowanie do europejskich spółek akcyjnych”.

SKUTKI WPISU DO REJESTRU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

Skutki wpisu do rejestru papierów wartościowych określono we wspomnianym powyżej kodeksie papierów wartościowych (*Código dos Valores Imobiliários*), przy czym różnią się one w zależności od kategorii papierów wartościowych. Wpis do rejestru może mieć charakter konstytutywny w przypadku niektórych kategorii papierów wartościowych (art. 73 wspomnianego powyżej kodeksu papierów wartościowych).

SKUTKI WPISU DO REJESTRU POZOSTAŁYCH KATEGORII RZECZY, O KTÓRYCH MOWA POWYŻEJ

Skutki wpisu do rejestru broni palnej, statków powietrznych, jednostek pływających, pojazdów silnikowych oraz własności intelektualnej lub przemysłowej określono w przepisach szczególnych, o których mowa powyżej, w odniesieniu do każdej z tych kategorii rzeczy.

4 Czy istnieją szczególne zasady i procedury dotyczące dostosowania prawa rzeczowego, przysługującego określonej osobie zgodnie z prawem właściwym dla dziedziczenia, w przypadku gdy w prawie państwa członkowskiego, w którym powołano się na to prawo takie prawo rzeczowe nie jest znane?

Przepisy prawne, które można zastosować do dostosowania praw rzeczowych w przypadku dziedziczenia, obejmują co do zasady art. 15 kodeksu cywilnego (np. jeżeli dostosowania dokonuje sąd w postępowaniu sądowym) oraz art. 43-A kodeksu rejestru nieruchomości [np. jeżeli dostosowania dokonuje urzędnik rejestrowy w zaświadczeniu potwierdzającym wpis do rejestru (*acto de registo*)].

Art. 15 kodeksu cywilnego (Właściwość):

„*Właściwość danego prawa obejmuje wyłącznie te normy, które – ze względu na ich treść i funkcję pełnioną w tym prawie – obejmują instytucję prawną, do której odsyła norma kolizyjna*”.

Art. 43-A kodeksu rejestru nieruchomości (Udowodnienie treści prawa obcego)

„*Jeżeli zasadność wniosku o wpis do rejestru należy ocenić w oparciu o prawo obce, zainteresowana strona musi udowodnić treść tego prawa, przedstawiając odpowiedni dokument*”.

Oprócz tych przepisów prawnych istnieją zasady wykładni rozwinięte w doktrynie. Zgodnie z tymi zasadami dostosowanie w szerokim znaczeniu obejmuje co najmniej dwie różne sytuacje.

Dostosowanie *sensu stricto*, którego dokonuje się wówczas, gdy pojawi się problem techniczny wynikający ze stosowania dwóch różnych systemów prawa spadkowego. Przykładowo w przypadku śmierci rodziców biologicznych dziecka przysposobionego, jeżeli prawo państwa X jest właściwe dla dziedziczenia na skutek śmierci rodziców adopcyjnych, zaś prawo państwa Y jest właściwe dla dziedziczenia na skutek śmierci rodziców biologicznych, może to prowadzić do sytuacji niebędącej intencją żadnego z tych systemów prawnych (np. dziecko przysposobione nie dziedziczyłoby ostatecznie ani po rodzicach adopcyjnych, ani po rodzicach biologicznych). Sąd musi rozstrzygnąć ten problem poprzez dostosowanie.

Inna sytuacja, w której nie dokonuje się dostosowania *sensu stricto*, lecz raczej substytucji/transpozycji, ma miejsce wówczas, gdy zastępuje się instytucję prawną występującą w innym systemie prawnym instytucją występującą w prawie krajowym.

Pojęcie substytucji/transpozycji zapewnia odpowiedniejsze ramy w odniesieniu do przypadków dostosowania praw rzeczowych, o których mowa w art. 31 rozporządzenia nr 650/2012. Jako przykład można wskazać zastąpienie instytucji dzierżawy (istniejącej w systemie prawnym innego państwa, lecz nieistniejącej w przepisach portugalskich) instytucją prawa zabudowy (*direito real de superfície*) (istniejącą w prawie portugalskim).

Zarówno sąd w postępowaniu sądowym, jak i urzędnik rejestrowy – w chwili rejestracji – mogą dokonać tego rodzaju substytucji/transpozycji. Decyzję urzędnika rejestrowego można zaskarżyć do sądu (art. 140–146 kodeksu rejestru nieruchomości).

UWAGA

Informacje przedstawione w niniejszym arkuszu informacyjnym nie są wyczerpujące ani wiążące dla punktu kontaktowego, sądów ani innych podmiotów i organów. Mimo że arkusze informacyjne są regularnie aktualizowane, mogą nie uwzględniać wszystkich zmian w prawie, w związku z czym nie mogą w żadnym wypadku zastąpić zapoznania się z obowiązującymi aktami prawnymi.

Ostatnia aktualizacja: 14/10/2019

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.